

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Юлія Валеріївна ДУБРОВСЬКА,

*студентка Слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету ім.
Ярослава Мудрого*

Лариса Павлівна КОВАЛЕНКО,

*докт. юрид. наук, професор, доцент кафедри
адміністративного права та адміністративної
діяльності Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,*

Людина є найвищою соціальною цінністю держави, яка має закріплений законодавством невичерпний перелік прав та свобод. Одним з основоположних прав людини є право на особисту свободу та недоторканість, забезпечення якого є фундаментальною засадою сучасного кримінального законодавства.

Питання забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному судочинстві, або ж його порушення стало предметом наукових досліджень таких науковців, як В.М. Тертишник, О.В. Сачко, В.Г. Уваров, Г.М. Мамка, М.В. Маринів, А.С. Черкесова, К.Д. Волков, Д.В. Колодчин, О.Н. Агакерімов та ін. Також це питання було порушено у рішеннях ЄСПЛ по справах «Харченко проти України» (заява № 40107/02), «Чанєв проти України» (заява № 46193/13), «Куц проти України» (заява № 53865/11).

В національному праві систему норм, що забезпечують право на свободу і особисту недоторканність під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження, становлять положення Конституції України (ст.29) та КПК України (ст.12). В свою чергу, у рішеннях Конституційного суду України, сформульована правова позиція щодо зв'язку права на свободу і особисту недоторканність з іншими правами: презумпції невинуватості, верховенства права; роз'яснення змісту поняття «недоторканність» для особи, яка здійснює повноваження Президента України, де КСУ виокремлює і розмежовує два різні конституційні інститути: «право недоторканості людини» і «право недоторканості Президента України»; визначення свободи і особистої недоторканості як одного з визначальних та фундаментальних конституційних прав людини; випадків та умов обмеження права на свободу і особисту недоторканність: право на свободу і особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, які чітко визначені в закон; щодо механізму забезпечення права на свободу і особисту недоторканність: право на свободу та особисту недоторканність, як і будь-яке інше право, потребує захисту від свавільного обмеження, для чого вимагається періодичний судовий контроль за обмеженням чи позбавленням свободи та особистої недоторканності, що має здійснюватися у визначені законом часові інтервали [3].

Обґрунтованість застосування запобіжних заходів, пов'язаних з обмеженням права особи на свободу та особисту недоторканність, зокрема домашнього арешту та тримання під вартою, має піддаватися судовому контролю через певні проміжки часу, періодично об'єктивним та неупередженим судом на предмет перевірки наявності чи відсутності ризиків, за яких вказані запобіжні заходи застосовуються, у тому числі при закінченні досудового розслідування, коли деякі ризики вже можуть зникнути [1].

Враховуючи нормативно-правові акти, в яких порушується питання права свободи та особистої недоторканності людини, можна дійти до такого заключення, що людина є вільною, а обмеження такого права можливо лише як виключення за умови дотримання певних гарантій, які унеможливають свавільне позбавлення особи свободи. Перелік таких виключень передбачений статтею 29 Конституції України та більш широкий - статтею 5 ЄКПЛ. Обмеження прав і свобод у національному законодавстві не може бути ширшим за статтю 5 ЄКПЛ (ч. 2 ст. 8 КПК).

Отже, під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених КПК України. Кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого тримання. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою. Про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місцеперебування має бути негайно повідомлено її близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи в порядку, передбаченому КПК України. Кожен, хто понад строк, визначений у КПК України, тримається під вартою або позбавлений свободи в інший спосіб, має бути негайно звільнений [2, ст.110].

Варто зробити висновок, що існує постійний науковий інтерес до питання забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному судочинстві, що свідчить про актуальність проблематики і відповідно забезпечує розвиток і сприяє удосконаленню згаданого права.

Список використаних джерел:

1. Право на свободу і особисту недоторканність. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України. URL: <http://ccu.gov.ua/storinkaknygy/422-pravo-na-svobodu-ta-osobystu-nedotorkannist>
2. Волков К. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність при затриманні особи / К. Волков // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2014. - № 3. - С. 108-112.
3. Коваленко Л.П. Теоретичні проблеми розвитку інформаційного права України. - Х.: Право, 2012. - С. 246.